

Förbjudna lån i Aktiebolagslagen – två undantag och praxis

Josefin Römbo

Kandidatuppsats i handelsrätt

HARH12

HT 14

LUNDS UNIVERSITET
Ekonomihögskolan

Innehållsförteckning

Förkortningar	11
1. Inledning	13
1.1 Bakgrund.....	13
1.2 Det generella och speciella låneförbudet.....	13
1.3 Syfte och frågeställning.....	14
1.4 Avgränsningar.....	15
1.5 Metod och material.....	16
1.6 Disposition.....	16
2. Låneförbudet och undantagen – en introduktion	19
2.1 Inledning.....	19
2.2 Låneförbudet enligt 21 kap. 1 § ABL.....	19
2.2.1 Huvudregeln.....	19
2.2.2 Undantagen i 2 §.....	19
2.2.3 Lån för förvärv av aktier.....	20
2.2.4 Dispens.....	20
2.2.5 Förteckning.....	20
2.2.6 Konsekvenser av förbjudna lån.....	21
2.2.7 Skadestånd och straff.....	21
2.3 Bakgrund till låneförbudet.....	22
2.3.1 Aktiebolagsutredningen.....	22
2.3.2 Skatteflykt.....	23
2.3.3 Vad omfattas inte av låneförbudet?.....	23
2.4 Bakgrund och syfte med undantagen.....	24

2.4.1	Koncernundantaget	24
2.4.2	Kommersiella lån	25
2.4.3	Specialmotiveringen om undantagen	25
2.4.4	1975 års aktiebolag	26
2.4.5	2005 års aktiebolagslag	26
2.5	Otillåten värdeöverföring	27
2.6	Sammanfattning	27
3.	Närmare om låneförbudet.....	29
3.1	Inledning	29
3.2	Den förbjudna kretsen	29
3.3	Tidpunkten för förbudet	30
3.4	Penninglån	30
3.4.1	Vad avses?	30
3.4.2	Räckvidden av penninglån	30
3.5	Undantaget för koncernlån	31
3.5.1	Allmänt	31
3.5.2	Utvidgad räckvidd i ABL	31
3.5.3	Varför ett koncernundantag?	32
3.5.4	När föreligger ett koncernförhållande?	32
3.6	Undantaget för kommersiella lån	32
3.6.1	Kommersiella skäl	32
3.6.2	Syftet med undantaget	33
3.6.3	Osäker tillämpning	33
3.7	Sammanfattning	34
4.	Hur tolkas låneförbudet och undantagen i praktiken?	35
4.1	Inledning	35
4.2	Allmänt om praxis	35

4.2.1	Olika domstolar.....	35
4.2.2	Prövning i de allmänna förvaltningsdomstolarna	36
4.2.3	Prövning i de allmänna domstolarna	36
4.2.4	Frågor i praxis.....	36
4.3	Tolkning av låneförbudet.....	37
4.3.1	Inledning	37
4.3.2	Frågeställningar	37
4.4	HFD	38
4.4.1	Inledning	38
4.4.2	RÅ 2003 ref. 60	38
4.4.3	Min kommentar till RÅ 2003 ref. 60	39
4.4.4	Tre mål från 2004	39
4.4.5	RÅ 2004 ref. 114	39
4.4.6	RÅ 2004 ref. 115	40
4.4.7	RÅ 2004 ref. 116	40
4.4.8	Mina kommentarer till RÅ 2004 ref. 114-116.....	41
4.4.9	Kammarrättsfall	41
4.4.10	Min kommentar till mål 4279-4280-08	42
4.5	HD.....	42
4.5.1	Inledning	42
4.5.2	NJA 1980 s. 311.....	42
4.5.3	NJA 1992 s. 717.....	43
4.5.4	NJA 1995 s 418.....	43
4.5.5	NJA 1999 s. 426.....	43
4.5.6	Prövningstillstånd i HD 17 november 2014	44
4.5.7	Mina kommentarer till HD:s domar och beslut	45
4.6	Undantag för kommersiella lån.....	46

4.6.1	Inledning	46
4.6.2	Kammarrättens dom den 8 oktober 2014.....	46
4.6.3	Min kommentar till kammarrättens dom	47
4.7	Dispensbeslut från regeringen	47
4.7.1	Inledning	47
4.7.2	Ju2009/5329/L1	48
4.7.3	Ju2008/8789/L1	49
4.8	Sammanfattning	49
5.	Sammanfattning och slutsatser.....	53
	Käll- och litteraturförteckning.....	55
	Rättsfallsförteckning.....	56

Summary

The Swedish companies act contains since 1973 a prohibition for loans to owners and other related parties of a limited liability company. The prohibition is general, but there are some exemptions, for example for intra-group loans and commercial loans.

The legislators main objectives for implementing the prohibition in 1973 was:

- Protection of the creditors of companies so that its assets was not transferred to the owners or other related parties without full compensation and,
- As anti-avoidance rules regarding tax evasion, so that the owners did not take up tax free loans instead of receiving taxable income from the companies.

In my essay I have focused on the following issues:

- What original and different reasons had the legislators for setting up the prohibition in 1973?
- Is it possible to learn from modern jurisprudence what importance the courts give to the legislators original reasons for the prohibition?
- Under witch circumstances can the exemption for commercial loans be applied?
- What issues regarding the prohibition are discussed in jurisprudence?
- Does jurisprudence from the Supreme Court and the Supreme Administrative Court differ in their decisions regarding prohibited loans?

My findings are that the statements done by the legislators both regarding the exemptions and the reasons for the prohibition still are used as guidelines for jurisprudence.

I have not found any evidence that the administrative courts makes wider and more extensive considerations regarding the criteria for deciding if a prohibited loan exists or not, compared to the general courts.

The rules of prohibited loans interact closely with the rules of value transfers from companies, both in the Swedish companies act.

To conclude, there are not so many court cases that one could expect with regard to the many difficult and important issues that are to be interpreted, but that the Supreme Court recently has granted leave to appeal in a case that might have importance for the development of jurisprudence.

Sammanfattning

I svensk aktiebolagsrätt finns det sedan 1973 ett låneförbud som sammanfattningsvis innebär att en aktieägare och en person i ett aktiebolags ledning samt vissa närstående till sådana personer inte får ta emot ett penninglån från aktiebolaget. Från detta generella låneförbud finns vissa undantag, bland annat för lån som ges inom en koncern och för lån som är avsett för gäldenärens rörelse och som bolaget lämnar av rent affärsmässiga skäl. Det finns främst två skäl till att låneförbudet infördes. Det ena skälet var att man ville skydda bolagets borgenärer och andra intressenter från att bolagets tillgångar skulle minskas, det andra skälet var att sådana lån innebar en uppskjuten beskattning eller en utebliven beskattning och att den som fick lånet då fick ett privat konsumtionsutrymme.

Jag har i min uppsats behandlat följande frågor. Hur har låneförbudet behandlats i praxis med avseende på dess syfte? I vilka fall blir undantagen för koncernlån och kommersiella lån tillämpliga? Kan man vid studier av senare praxis från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen samt kammarrätterna utläsa att domstolarna bedömer frågan om ett förbjudet lån föreligger på olika sätt eller gör de båda domstolarna en likartad bedömning i fråga om de begrepp som definierar ett förbjudet lån?

Jag har kommit fram till att de uttalanden som kommer fram i praxis både när det gäller undantagens tillämpning och syftet med låneförbudet fortfarande är vägledande för rättstillämpningen. Jag har inte hittat belägg för att de allmänna förvaltningsdomstolarna gör en friare eller utvidgad bedömning av frågan om förbjudet lån jämfört med de allmänna domstolarna. Reglerna om förbjudna lån samverkar med reglerna om otillåten värdeöverföring. Sammanfattningsvis är det min bedömning att reglerna om förbjudna lån inte har lett till så många rättsfall som man skulle kunna förvänta sig utifrån de frågeställningar som ska bedömas, men att det för närvarande finns ett mål där Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd, vilket kan komma att få betydelse för utvecklingen av praxis.

Förkortningar

AB	Aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen (2005:551)
EES	Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
EG	Europeiska gemenskaperna
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
HD	Högsta domstolen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
VD	Verkställande direktör
Prop.	Proposition
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SOU	Statens offentliga utredningar
SFS	Svensk författningssamling

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Det har sedan 1973 funnits ett förbud mot lån från ett aktiebolag till aktieägare med flera i svensk aktiebolagsrätt. Detta är det så kallade låneförbudet och det infördes i lagen (1944:705) om aktiebolag. Anledningen till att ett låneförbud infördes var att det ansågs strida mot aktiebolagslagstiftningens grunder om en person kunde tillåtas att driva ett aktiebolag med frihet från personligt betalningsansvar som gäller för aktieägare trots att hela aktiekapitalet kunde bestå av en fordran på en aktieägare själv.¹ Det fanns också skatterättsliga orsaker till att man ville införa ett låneförbud.² Eftersom lånemöjligheten tidigare var tillåten hade det utnyttjats i stor utsträckning för att komma undan beskattning. Aktieägare kunde låna pengar från sitt eget bolag och använda till konsumtion.³

Låneförbudet ser i nu gällande aktiebolagslag i stora drag likadant ut idag som det gjorde när det infördes. Numera återfinns reglerna om förbjudna lån i 21 kap. aktiebolagslagen (2005:551), förkortad ABL.

1.2 Det generella och speciella låneförbudet

I 21 kap. ABL ges bestämmelser om förbjudna lån och säkerheter. Vid tillämpningen av bestämmelserna i 21 kap. ABL bör hänsyn tas till att förbudet mot värdeöverföringar i 17 kap. ABL under vissa förutsättningar även omfattar lån eller säkerhet lämnad från ett aktiebolag.⁴ Säkerheten kan jämföras med en värdeöverföring, att lånet ges utan hänsyn tagen till försiktighetsregeln samt att lånet inkräktar på bolagets bundna egna kapital. Det egentliga låneförbudet i 21 kap. ABL utgörs av två självständiga bestämmelser: Det generella låneförbudet i 21 kap. 1 § och 3 § ABL tar sikte på låntagarkretsen, alltså den förbjudna kretsen, och stadgar vissa undantag. Det särskilda utlåningsförbudet i 21 kap. 5 § ABL gäller obero-

¹ Prop. 1973:93, s. 90.

² Ibid., 65-66, 90-91.

³ Ibid., s. 90.

⁴ Nerep, Erik. Samuelsson, Per. *Aktiebolagslagen - en lagkommentar*, kapitel 11-22, Thomson Reuters, 2009 s. 393-394.

ende av vem som är låntagare och inriktas istället på syftet med lånet, nämligen om syftet är att förvärva aktier i det låntagande bolaget. Det generella utlåningsförbudet som infördes 1973, kan sägas vara mer motiverat av en önskan från lagstiftarens sida att förhindra skatteflykt. Av förarbetena till utlåningsförbudet framgår att förbudet huvudsakligen haft detta som syfte.⁵ Om aktiebolagsutredningens förslag till låneregler i 1971 års betänkande hade följts hade utlåningsförbudet präglats mycket mer av aktiebolagsrättsliga intressen.⁶ Intresset av borgenärs-skyddet hade framhävts och reglerna hade inte fått samma skattemässiga utformning. Huvudsyftet i utredningsförslaget var att förbjuda sådana lån som försvagar skyddet av borgenärerna som kollektiv och inte endast staten som borgenär. Det nu gällande låneförbudet är betydligt strängare, och först och främst betingat av att motverka skatteflykt. Vissa överträdelser av låneförbudet straffbelades även. En utbetalning av lån är i ett skattesammanhang att betrakta som förtäckt utdelning och ska då bli föremål för beskattning.⁷

1.3 Syfte och frågeställning

Mitt syfte med denna uppsats är att få en förståelse för vad som utgör ett förbjudet lån och inte, samt att närmare studera två av undantagen som finns från låneförbudet. Jag vill också undersöka om praxis från allmän domstol skiljer sig från praxis från allmän förvaltningsdomstol när det gäller hur domstolarna behandlar frågan om ett förbjudet lån finns. Undantagen från låneförbudet finns i 21 kap. 2 § ABL. Det är två undantag som jag särskilt ska fokusera på och det är det så kallade koncernundantaget som finns i 2 § första stycket 2 ABL och kommersiellt betingade lån som finns i 2 § första stycket 3 ABL. Jag har valt dessa två undantag därför att jag tror att de har stor betydelse och är vanligt förekommande. Jag har valt att använda mig av ett aktiebolagsrättsligt perspektiv i min framställning och går inte närmare in på de skatterättsliga bedömningarna som förbjudna lån kan leda till.

⁵ Prop. 1973:93, s. 90-92.

⁶ SOU 1971:15, s. 322-323.

⁷ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 394-395.

Mina frågeställningar i uppsatsen kan formuleras på följande sätt:

- Vad innebär det generella låneförbudet?
- I vilka fall blir undantagen för kommersiella lån och lån mellan bolag i samma koncern tillämpliga?
- Vilka frågor diskuteras i praxis angående förbjudna lån?
- Hur ställer sig de allmänna domstolarna kontra de allmänna förvaltningsdomstolarna till förbjudna lån? Är det någon skillnad i domstolarnas resonemang och sker det någon utvidgning av begreppet förbjudet lån jämfört med förarbetena?

1.4 Avgränsningar

Det är nödvändigt att först beskriva låneförbudet som sådant utifrån 21 kap. 1 § i ABL. Lån som inte träffas av låneförbudet är ju tillåtna transaktioner. Det finns fler undantag från låneförbudet i 21 kap. 2 § ABL än de som jag ska skriva om. Jag har valt de två undantagen som är mest relevanta för de som driver bolag. Jag har valt att fokusera på de undantag som är kommersiellt mest betydelsefulla. Jag kommer inte att behandla undantagen gällande lån till kommun och landsting, lån som har tagits upp av Riksgäldskontoret och inte heller lån till aktieägare med obetydligt aktieinnehav. Jag kommer inte att gå in på det speciella låneförbudet som regleras i 21 kap. 5 § ABL närmare. När det gäller praxis tycker jag att det är intressant att ta reda på vilka frågor som har varit uppe till diskussion och om det kan ses någon skillnad mellan hur en allmän domstol resonerar kring låneförbudet jämfört med en allmän förvaltningsdomstol. Frågan om ett lån är förbjudet eller inte behandlas både i skattemål, som handläggs av de allmänna förvaltningsdomstolarna, och i mål i de allmänna domstolarna som t.ex. handlar om brott mot ABL:s regler om låneförbudet, skadestånd etc. Jag avgränsar mig till att behandla bedömningen av frågan om ett förbjudet lån föreligger eller inte och kommer inte att gå in på frågor om beskattning av förbjudna lån. När jag använder domar från Högsta förvaltningsdomstolen kommer jag därför inte att ta upp hur de har bedömt den skatterättsliga frågan som de behandlar i anslutning till ett förbjudet lån.

1.5 Metod och material

Som metod har jag först använt rättskälleläran som jag tyckte var lämpligast för denna uppsats. Denna metod har främst sitt fokus på lag, förarbeten, praxis samt doktrin. Läran om rättskällorna pekar ut de rättskällor som ska, bör och får beaktas. Rättskälleläran brukar även innehålla principer om olika rättskällor, såsom rättsfallstolkning. Dessa kan till exempel vara oskrivna principer för källornas tolkning, som lagtolkning och rättsfallstolkning. Läran kan även skilja sig från ett rättsområde till ett annat. Jag finner rättskälleläran mycket passande för mitt arbete under denna uppsats.⁸

Jag har använt mig av lagtext, förarbeten, doktrin och rättsfall för att undersöka och analysera mina frågeställningar. Reglerna infördes i 1944 års aktiebolagslag och har kvarstått relativt oförändrade i 1975 års aktiebolagslag och slutligen i nuvarande 2005 års aktiebolagslag. Låneförbudet har motiverats av främst två syften; att skydda bolagets borgenärer mot att bolaget töms på tillgångar och att förhindra skatteflykt. Det finns en del rättsfall att analysera på området och de kommer att utgöra en grund för min analys om de olika domstolarna resonerar likartat när de bedömer om ett förbjudet lån föreligger.

Jag har uteslutit vissa andra metoder som till exempel den juridiska metodläran. Även denna metod inkluderar principerna som ingår i rättskälleläran men en tydlig avgränsning görs då man bestämmer vilken fakta som är relevant. Detta sätt används till exempel av den aktive juristen på en domstol.

Jag har inte heller använt mig av rättsvetenskaplig metod, då jag inte kommer använda mig av intervjuer eller empiriskt material kändes den rättsvetenskapliga metoden inte passande för min uppsats.

1.6 Disposition

Min uppsats är indelad i fem kapitel. I kapitel två redogör jag för bakgrunden till och syftet med låneförbudet. I kapitel tre går jag närmare in på låneförbudet, de valda undantagen och vissa begrepp. I kapitel fyra lägger jag tyngdpunkten i framställningen och tar upp några intressanta frågeställningar som har behandlats i praxis och analyserar hur domstolarna har resonerat vid bedömningen av om ett

⁸ Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, upplaga 2, Norstedts Juridik 2007, s. 36.

lån är förbjudet. Jag försöker undersöka om begrepp har utvidgats och om domstolarna håller sig till ett aktiebolagsrättsligt resonemang när det gäller om ett förbjudet lån föreligger eller inte. I kapitel fem har jag en sammanfattande diskussion med mina slutsatser.

2. Låneförbudet och undantagen – en introduktion

2.1 Inledning

I detta kapitel kommer jag att kort gå igenom vad själva låneförbudet innebär och bakgrunden till varför det infördes. Jag kommer också att närmare undersöka låneförbudets undantagsregler och dess bakgrund. Det är nödvändigt att både känna till förbudet och undantagens bakgrund för att sedan kunna analysera hur reglerna tillämpas av domstolarna. Reglerna har ju ett syfte och det är intressant att se om detta syfte upprätthålls.

2.2 Låneförbudet enligt 21 kap. 1 § ABL

2.2.1 Huvudregeln

Av 21 kap. 1 § ABL, vilken är uppdelad i fem punkter, framgår att om inte annat framgår av 2 § (undantagsreglerna) får ett aktiebolag inte lämna penninglån till den som antingen äger aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern (punkten 1), den som är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern (punkten 2), den som är gift eller sambo med eller syskon eller släkting i rätt upp – eller nedstigande led till den som avses i 1 eller 2 (punkten 3), den som är besvägrad med den som avses i 1 eller 2 i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon (punkten 4), eller en juridisk person över vilken en person som avses i 1-4, ensam eller tillsammans med någon annan som avses där har ett bestämmande inflytande.

2.2.2 Undantagen i 2 §

Av 21 kap. 2 § första stycket ABL framgår undantagen. Det anges att bestämmelserna i 1 § inte gäller om gäldenären är en kommun, ett landsting eller ett kommunalförbund (punkten 1), gäldenären är ett företag i en koncern i vilken det långivande bolaget ingår (punkten 2), lånet är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse och bolaget lämnar lånet av rent affärsmässiga skäl (punkten 3) eller lånet

har tagits upp av Riksgäldskontoret enligt lagen (1988:1387) om statens upplåning och skuldförvaltning (punkten 4).

Av andra stycket framgår att med koncern som avses i första stycket 2 likställs annan företagsgrupp av motsvarande slag i vilken moderorganisationen är en svensk juridisk person som är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1990:1078), en motsvarande utländsk person med hemvist inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, eller kommun, landsting eller kommunalförbund.

I tredje stycket anges att bestämmelserna i 1 § inte heller gäller lån till en aktieägare eller dennes närstående, om låntagarens och dennes närståendes sammanlagda aktieinnehav i bolaget inte uppgår till en procent av aktiekapitalet.

Bestämmelserna i 1 och 2 §§ om penninglån tillämpas även i fråga om att ställa säkerhet för penninglån, vilket framgår av 3 §.

2.2.3 Lån för förvärv av aktier

När det gäller lån till förvärv av aktier får ett aktiebolag enligt 21 kap. 5 § ABL inte ge förskott, lämna lån eller ställa säkerhet för lån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i 1 § ska förvärva aktier i bolaget eller överordnat bolag i samma koncern. Detta förbud kallas ofta förvärvslåneförbudet eller det speciella låneförbudet.

2.2.4 Dispens

Det framgår av 21 kap. 8 § ABL att Skatteverket får ge dispens från förbuden i 1,3 och 5 §§. Undantag från 1 och 3 §§ får ges endast om det finns synnerliga skäl. Det är alltså det rättsligt mest kvalificerade kravet som ställs för att dispens ska kunna medges. Ett sådant beslut får överklagas till regeringen, enligt 31 kap. 5 § ABL. Endast ett fåtal sådana beslut fattas av regeringen, Justitiedepartementet, varje år. Jag har tagit del av några sådana beslut och de ger, utöver själva frågan om dispens ske medges eller inte, viss information om hur regeringen ser på olika situationer. Jag återkommer till det i kapitel 4.

2.2.5 Förteckning

Av 21 kap. 10 § ABL framgår att en särskild förteckning ska upprättas av styrelsen och VD varje räkenskapsår som ska uppta förskott, lån och säkerheter som har lämnats med stöd av undantag som har medgetts med stöd av dispensregeln i 21

kap. 8 § ABL, samt lån och säkerheter som har lämnats med stöd av undantaget för kommersiella lån i 21 kap. 2 § första stycket 3. Förteckningen ska bevaras minst tio år efter utgången av det räkenskapsår som förteckningen avser.

2.2.6 Konsekvenser av förbjudna lån

Om ett aktiebolag har gett förskott eller lämnat lån i strid med bestämmelserna i 21 kap. finns det följder i ABL som inträffar. Det anges i 21 kap. 11 § att mottagaren ska återbära vad han eller hon har uppburit. Detta innebär att ogiltighet inträder. Har säkerhets ställts i strid med bestämmelserna i kap. 21 gäller rättshandlingen inte mot bolaget, om bolaget visar att mottagaren av säkerheten insåg eller bort inse att den var ogiltig. Mottagarens goda eller onda tro blir alltså avgörande för om rättshandlingen ska gälla när det gäller ställd säkerhet men inte när det gäller lån. Denna bestämmelse infördes i ABL och löste då ett problem som ofta hade behandlats i praxis om vad de civilrättsliga följderna av förbjudet lån var.⁹ Det blir förstås också konsekvenser i bokföringen och i skattehänseende av förbjudna lån. Skattemässigt blir konsekvensen av ett förbjudet lån att mottagare om det är en fysisk person, beskattas för lånet som inkomst av tjänst enligt 11 kap. 45 § inkomstskattelagen (1999:1229). Jag ska inte närmare gå in på de skatterättsliga konsekvenserna i uppsatsen, men man måste komma ihåg att det finns både aktiebolagsrättsliga och skattemässiga konsekvenser av hur olika affärstransaktioner bedöms.

2.2.7 Skadestånd och straff

Det finns bestämmelser om skadestånd för bl.a. styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare och revisor m.fl. i 29 kap. ABL som kan bli tillämpliga om en sådan person av uppsåt eller oaktsamhet orsakar bolaget skada. Samma sak gäller när skadan tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av ABL. Ett lån i strid med bestämmelserna i ABL kan alltså leda till en skadeståndsskyldighet.

Straffsanktionerna regleras i 30 kap. 1 § 4 ABL. Där framgår att den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot 21 kap. 1, 3, 5 eller 10 § döms till böter eller fängelse i högst ett år. Det gäller alltså vid brott mot det allmänna låneförbudet, vid ställande av säkerhet, förvärvslåneförbudet samt vid brott mot bestämmelsen

⁹ Prop. 2004/05:85, s. 808.

att vissa lån ska antecknas i en särskild förteckning. Ett brott mot låneförbudet är ett förhållandevis allvarligt brott eftersom fängelse finns i straffskalan. Av rättsfallet NJA 1986 s. 56 framgår att en person som uppsåtligen vid fyra tillfällen bröt mot låneförbudet i ABL dömdes till fängelse i en månad. Det sammanlagda beloppet av de lagstridiga lånen översteg bolagets egna kapital (ca 7 000 000 kr). Det framgår att av allmänpreventiva skäl, dvs. för att avskräcka allmänheten från att begå liknande brott, skulle påföljden bli fängelse, en månad, istället för böter.

2.3 Bakgrund till låneförbudet

2.3.1 Aktiebolagsutredningen

Låneförbudet infördes första gången i svensk lagstiftning 1973 genom prop. 1973:93. Det var aktiebolagsutredningens utredning ”Förslag till aktiebolagslag m.m.” (SOU 1971:15) som låg till grund för lagförslagen. I utredningen framkom att det fanns anledning att anta att det var ganska vanligt att aktiebolags medel lånades ut till aktieägarna.¹⁰ Utredningen ansåg att det stred mot aktiebolagslagstiftningens grunder att man skulle kunna driva ett aktiebolag, med den frihet från personligt ansvar som bolagsformen ger, och samtidigt låna ut bolagets tillgångar så att bolagets tillgångar sedan bestod av en fordran på ägaren.¹¹ Enligt utredningen innebar detta en urholkning av den säkerhet som aktiebolagslagen genom reglerna om bundet kapital vill ge aktieägare, borgenärer och anställda.¹² Utredningen föreslog regler om förbud mot penninglån för aktieägare och styrelseledamöter. Förbudet gällde inte om betryggande säkerhet ställs för lånet, eller om lånet håller sig inom ramen för bolagets fria kapital. Flera remissinstanser var kritiska till utredningens förslag, bland annat näringslivets representanter och de påtalade att t.ex. vid arv var det vanligt att arvtagare till ett bolag var tvungna att låna pengar av bolaget för att kunna betala arvsskatten, annars riskerade de att behöva sälja bolaget.¹³ Näringslivet efterfrågade en uppmjukning av reglerna som inte fick bli så generös att borgenärsintressena eftersattes.¹⁴ I propositionen pekade regeringen på att bolagets bundna egna kapital inte får betalas ut till aktieägarna annat än i samband med likvidation men att det behövdes ett låneförbud, eftersom lån också

¹⁰ SOU 1971:15, s. 322.

¹¹ Ibid., s. 322.

¹² Ibid., s. 322.

¹³ Prop. 1973:93, s. 60.

¹⁴ Ibid., s. 59-60.

kom att belasta det egna kapitalet. Regeringen framhöll också att det hade framkommit att det var vanligt att driva bolag i aktiebolagsform för att uppnå skattemässiga fördelar och att ägarens och bolagets tillgångar ofta blandades ihop och att skatteflyktsåtgärder lättare kunde ske utan ett låneförbud. Detta blev ett starkt argument för att införa låneförbudet. Det var vanligt att den som hade ett dominerande aktieinnehav i ett bolag tog ut pengar från bolaget för att använda till sin privata konsumtion. Den typen av skatteflykt ville man eliminera.¹⁵

2.3.2 Skatteflykt

Regeringen ansåg att utredningens förslag var otillräckligt genom att utredningen föreslog att låneförbudet skulle skydda ett aktiebolags bundna kapital men inte det fria.¹⁶ Förslaget gav inte tillräckligt skydd för det bundna kapitalet. Att förhindra skatteflyktsmöjligheterna blev det viktigaste skälet till att införa låneförbudet och ett generellt förbud var därför mest ändamålsenligt, varför det inte blev som utredningen hade föreslagit.¹⁷ Förbudet gällde lån till aktieägare och personer i bolagsledningen.¹⁸

Genom förbudet önskade man att komma åt och reglera vissa av aktiebolagens lån till aktieägarna. Det enda sättet att ogiltigförklara lånen innan förbudet fanns var att de skulle ses som förtäckt lön. Aktieägarna kunde alltså innan låneförbudet infördes låna pengar till sig själva från det egna bolaget och använda till sin privata konsumtion. Låneförbudet avser penninglån. Vid bedömningen av räckvidden för utlåningsförbudet ska de allmänna förvaltningsdomstolarna, som hanterar frågor om beskattning ska ske av förbudet lån, utgå ifrån en tolkning som av begreppet penninglån är aktiebolags- och straffrättsligt, dvs. på samma sätt som de allmänna domstolarna ska se på frågan.¹⁹

2.3.3 Vad omfattas inte av låneförbudet?

Av specialmotiveringen i propositionen framgår närmare om låneförbudet och exempel på transaktioner som inte träffas av reglerna. Det framgår att normala varukrediter inte träffas av förbudet, vilket innebär att det går bra för den som har

¹⁵ Prop. 1973:93, s. 90-91.

¹⁶ Ibid., s. 91-92.

¹⁷ Ibid., s. 92.

¹⁸ Ibid., s. 90-92.

¹⁹ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 399 ff.

en stor aktiepost i ett detaljhandelsföretag att köpa varor på kredit från företaget.²⁰ Om kreditvillkoren skulle vara ovanligt förmånliga kan det finnas anledning att behandla krediten som ett maskerat penninglån.²¹ Förskott på lön omfattas inte heller av låneförbudet. Det gör inte heller á conto uttag för egen räkning som t.ex. huvudaktieägaren i ett bolag gör och sätter in på privat konto.²² Det ses som förskott på lön. Givetvis måste sådana löneutbetalningar slutregleras vid räkenskapsårets slut. Medel som sätts in på bankräkning omfattas inte heller eftersom uttrycket penninglån används i lagtexten. Personkretsen är utformad så att reglerna inte kan kringgås genom att lånen ges till en närstående person till en aktieägare, styrelseledamot eller VD.²³ Det finns redan en regel om revisorsjäv i 9 kap. 17 § ABL, som innebär att lån till en revisor inte heller kan ges.

2.4 Bakgrund och syfte med undantagen

2.4.1 Koncernundantaget

Aktiebolagsutredningen hade endast med koncernundantaget (nuvarande 21 kap. 2 § första stycket 2 ABL) och undantaget för den som har ett ringa aktieinnehav i sitt förslag.²⁴ Näringslivet ansåg att undantaget i förhållande till aktieägaren som var moderbolag var alldeles för snävt. Regeringen anslöt sig till näringslivets uppfattning och anförde att en koncern bör betraktas som en enhet. Ett lån från ett koncernbolag till ett annat koncernbolag skulle med det synsättet inte behandlas på annat sätt än det fallet att ett bidrag lämnas från en rörelsegren till en annan inom ett och samma aktiebolag. Från borgenärens synpunkt blir ett lån mellan koncernbolag inte en lika riskfylld transaktion som de förut behandlade penninglånen till företagsledning och aktieägare. Även ur skattesynpunkt bör lån mellan koncernbolag godtas eftersom skattelagstiftningen i princip innebär att koncernbidrag är avdragsgillt hos bidragsgivaren men beskattas hos mottagaren. Regeringen ansåg därför att lån mellan bolag i samma koncern skulle undantas från låneförbudet.²⁵

²⁰ Prop. 1973:93, s. 133

²¹ Ibid., s. 133.

²² Ibid., s. 133.

²³ Ibid., s. 133.

²⁴ SOU 1971:15, s. 323.

²⁵ Prop.1973:93, s. 92 ff.

2.4.2 Kommersiella lån

I detta sammanhang tog regeringen i propositionen också upp frågan om ett undantag från låneförbudsreglerna skulle införas för lån som är i bolagets intresse och är föranlett av affärsmässiga överväganden borde införas. I det praktiska livet förekommer ofta lånetransaktioner mellan företag som inte ingår i samma koncern men som har viss ägargemenskap. Dessa lån kan vara företagsekonomiskt motiverade. Några exempel på sådana lån är då ett bolag kan behöva lämna penninglån till en leverantör, som har en aktiepost i bolaget för att trygga sin råvaruförsäljning, eller ifall en varuproducent för att underlätta sin avsättning finner det lämpligt att genom ett penninglån stödja ett företag i detaljistledet som äger aktier i det varuproducerande bolaget.²⁶ Ett förbud mot lån i sådana situationer är inte lämpligt i praktiken och detta skulle tvinga företagen till undersökningar vid varje lånetransaktion för att undersöka om låntagaren ingick i den förbjudna kretsen.²⁷ Detta skulle få en hämmande effekt på normala affärstransaktioner.²⁸ Regeringen fann att kommersiella lån, då lånet utgör ett led i en affärsförbindelse mellan bolaget och gäldenären och är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, bör omfattas av undantagen för låneförbudet. Man införde alltså även undantaget för kommersiella lån, som nu återfinns i 21 kap. 2 § första stycket 3 ABL vid denna tid.²⁹

2.4.3 Specialmotiveringen om undantagen

Av specialmotiveringen i prop. 1973:93 framgår att koncernbegreppet bör fattas relativt vidsträckt så att med ett dotterbolag ska likställas ekonomiskt företag som drivs i annan form än aktiebolag, samt utländskt bolag, under förutsättning att moderbolaget är ett svenskt aktiebolag som har det dominerande inflytande över dotterbolag som förutsätts i ABL.³⁰ Angående undantaget för kommersiella lån uttalades angående begreppet att lånet skulle utgöra ett led i en affärsförbindelse att lånet kunde vara den första delen eller upptakten i en affärsförbindelse. Man antog att affärsförbindelsebegreppet inte borde vålla några bekymmer och gav några exempel.³¹ En affärsförbindelse ansågs föreligga mellan en fabrikant och en

²⁶ Prop. 1973:93, s. 93.

²⁷ Ibid., s. 93.

²⁸ Ibid. s. 93.

²⁹ Ibid., s. 93-94.

³⁰ Ibid., s. 134.

³¹ Ibid., s. 134.

detaljst även om fabrikanten regelmässigt sålde till en grossist.³² Det påpekades att det förhållandet som råder mellan bolaget och dess anställda inte utgör någon affärsförbindelse i lagens mening.³³ Man kan därför inte använda det undantaget för att ge ett lån till en VD.³⁴ Inte heller uppdragsförhållandet mellan bolaget och styrelsemedlemmarna kan anses som en affärsförbindelse.³⁵ En situation som däremot omfattas av undantaget är om en styrelseledamot driver ett eget företag som står i affärsförbindelse med det bolag i vilket han är styrelseledamot. I en sådan situation kan ett lån ges med stöd av undantagsregeln till det bolag som styrelseledamoten driver. Sammanfattningsvis anges att syftet med undantaget för kommersiella lån och ansvarsförbindelser är att möjliggöra lån som betingas av affärsmässiga skäl och inte är avsedda att användas för gäldenärens privata konsumtion.³⁶

2.4.4 1975 års aktiebolag

När 1975 års aktiebolagslag infördes skedde en justering i den undantagsbestämelse som rör kommersiella lån. Den gick ut på att undantaget för kommersiella lån ändrades från att lånet skulle vara ett ”led i en affärsförbindelse” till att lånet ska ”betingas av affärsmässiga skäl”. Det angavs då att detta innebar att det blev klart att factoring inte stred mot låneförbudet, liksom diskontering och avbetalningskontrakt.³⁷

2.4.5 2005 års aktiebolagslag

I den nu gällande aktiebolagslagen överfördes de två ovan nämnda undantagen. Koncernundantaget fick en vidare innebörd genom tillägg i 21 kap. 2 § andra stycket där det framgår att med koncern avses en annan företagsgrupp av motsvarande slag i vilken moderorganisationen är en svensk juridisk person som är bokföringsskyldig enligt bokföringslagen. Man utvidgade begreppet för att det inte skulle stå i strid med EG-rätten genom att diskriminera rättssubjekt hemmahörande i annan medlemsstat.³⁸

³² Prop. 1973:93., s. 134.

³³ Ibid., s. 134.

³⁴ Ibid., s. 134.

³⁵ Ibid. s. 134.

³⁶ Ibid., s. 134.

³⁷ Ibid., s. 133-134.

³⁸ Prop. 2004/05:85, s. 431, 804.

2.5 Otillåten värdeöverföring

När man studerar låneförbudet ska man också notera bestämmelserna i ABL om otillåten värdeöverföring. Dessa regler finns i 17 kap. ABL och kan sägas ha borgenärsskyddet som syfte. Eftersom aktieägare inte svarar personligen för bolagets skulder så har lagstiftaren ansett att det är nödvändigt att ha ett regelverk som skyddar bolagets förmögenhet, eftersom det bara är denna som kan tas i anspråk för att betala bolagets skulder. Bestämmelserna om värdeöverföringar har som ändamål att skydda bolagets borgenärer genom att hindra att bolaget utan vederlag gör sig av med egendom, eller till underpris säljer sin egendom. Dessa bestämmelser benämns ofta kapitalskyddsregler och reglerar bolagets möjligheter till vinstutdelning (aktieutdelning), bolagets köp av egna aktier, minskning av aktiekapitalet för återbetalning av detta till aktieägare eller annan affärshändelse som medför att bolagets förmögenhet minskar och inte har rent affärsmässig karaktär för bolaget.³⁹

Av äldre rättspraxis, till 1975 års aktiebolagslag, framgår att till värdeöverföringar räknas penninglån till aktieägare vars ekonomi vid tiden för upptagande av lånet är sådan att återbetalning inte kan påräknas.⁴⁰

Ett lån som är tillåtet enligt 21 kap. ABL kan samtidigt vara en förbjuden värdeöverföring enligt 17 kap. ABL. Som exempel kan nämnas att ett dotterbolag lämnar ett lån till ett moderbolag, men moderbolaget var betalningsodugligt när lånet lämnades och dotterbolaget saknade helt eller delvis utdelningsbara medel. Ett sådant lån kan innebära en otillåten värdeöverföring enligt bestämmelserna i 17 kap. ABL, trots att koncernundantaget i och för sig gör det till ett tillåtet lån om man bara ser till bestämmelserna i 21 kap. ABL.⁴¹

2.6 Sammanfattning

I detta kapitel förklarar jag rekvisiten för att ett lån ska vara förbjudet enligt 21 kap. 1 § ABL samt de undantagsreglerna i 21 kap. första stycket 2 § ABL som jag fokuserar på. Enligt 21 kap. 1 § ABL får ett lån från ett aktiebolag inte utgå till

³⁹ Andersson, Sten. Johansson, Svante. Skog, Rolf. *Aktiebolagslagen En kommentar*, Del II, kap 11-22 Norstedts Juridik, 2013, s. 17:2.

⁴⁰ NJA 1951 s. 6, NJA 1966 s. 475, NJA 1980 s. 311, NJA 1990 s. 343.

⁴¹ Andersson, Jan. *Kapitalskyddet i Aktiebolag En lärobok*, 6 uppl., 2010, LitteraturCompagniet AB, s.249.

den som äger aktier i bolaget eller i ett bolag i samma koncern samt den som är verkställande direktör, styrelseledamot osv. samt närstående personer till dessa. I 21 kap 2 § ABL framgår undantagen från förbjudna lån. Undantagen blir tillämpliga när gäldenären är en kommun, ett landsting eller ett kommunalförbund, samt om gäldenären är ett företag inom samma koncern där det långivande bolaget ingår, samt om lånet är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse och bolaget lämnar lånet av rent affärsmässiga skäl. En viktig regel framgår dock av 21 kap. 5 § ABL då lån inte får utgå till gäldenär som ska förvärva aktier i bolaget eller överordnat bolag i samma koncern. Vid synnerliga skäl kan även regeringen medge dispens med stöd av 21 kap. 8 § ABL. Konsekvenserna för ett förbjudet lån innebär att mottagaren ska återbära vad han erhållit. Ett brott mot låneförbudet är förhållandevis allvarligt och fängelse kan bli aktuellt. Bestämmelserna i 17 kap ABL om otillåten värdeöverföring kan innebära att ett lån som i sig är tillåtet enligt 21 kap. ABL ändå inte är en tillåten transaktion på grund av att gäldenären är betalningsoduglig. Det är viktigt att beakta att reglerna om låneförbud ger vissa svar på en transaktions tillåtlighet, men att andra regler ofta måste beaktas för att en fullständig bedömning ska kunna ske om en viss transaktion är tillåten enligt ABL eller inte.

3. Närmare om låneförbudet

3.1 Inledning

I det här kapitlet kommer jag att gå närmare in på låneförbudet och undantagen för kommersiella lån samt lån inom samma koncern. Jag tar upp viktiga begrepp och vad de innefattar. Jag börjar med att förklara den förbjudna kretsen, tidsfaktorn, samt vad begreppet penninglån innefattar och dess räckvidd, därefter en genomgång av de två undantagen jag valt att fördjupa mig i. Denna genomgång syftar till att ge ett fördjupat underlag för rättsfallsanalysen och mina frågeställningar i kapitel 4.

3.2 Den förbjudna kretsen

Det är i första hand förbudet för ett aktiebolag att ge penninglån till aktieägare, styrelseledamöter och verkställande direktörer i bolaget eller i annat bolag i samma koncern samt vissa närstående till dessa personer enligt 21 kap. 1 § 1-4 ABL. Enligt förarbetsuttalande gäller förbudet även lån till styrelsesuppleant och vice VD med hänvisning till 8 kap. 3 och 28 §§ ABL samt närstående till dessa personer.⁴² Man får utgå från att förbudet även är tillämpligt för personer som har en faktisk kontroll över bolaget. Det har överlämnats till rättstillämpningen att bestämma vilka som har en sådan ställning.⁴³ Det generella utlåningsförbudet gäller oavsett var låntagaren har sin hemvist, säte eller annan anknytning. Låneförbudet omfattar därmed lån till aktieägare, styrelseledamot, vice VD och annan till dessa närstående personer i utlandet. Dessa personer ingår i den så kallade ”släktkatalogen”. Det är också förbudet att lämna lån till en juridisk person över vilken en person i den förbjudna kretsen, ensam eller tillsammans med någon annan som anges i 21 kap. 1 § 1-4 ABL har ett bestämmande inflytande över, vilket framgår av 21 kap. 1 § 5 ABL.

⁴² Prop. 1973:93, s. 95 och s. 133, prop. 2004/05:85, s. 802.

⁴³ Andersson/Johansson/Skog, a.a., s. 21:3-4., prop. 2004/05: 85 s. 802.

3.3 Tidpunkten för förbudet

När inträder en person i den förbjudna kretsen? Frågan har diskuterats i förarbeten och doktrin samt i praxis, se avsnitt 4.5.6. Låneförbudet blir inte tillämpligt på en styrelseledamot eller VD förrän personen är registrerad som styrelseledamot eller VD, dvs. inte redan från att personen är vald. Förbudet gäller tills en person är avregistrerad. Det får avgöras i rättstillämpningen om en person som de facto tjänstgör som styrelseledamot eller VD omfattas av förbudet.⁴⁴

3.4 Penninglån

3.4.1 Vad avses?

Låneförbudet avser penninglån enligt lagtexten. Termen penninglån definieras inte i lagtexten men det finns vissa anvisningar i förarbetena om vad som avses.⁴⁵ Det finns inte mycket klargöranden i praxis. En normal varukredit ska inte anses vara ett penninglån i detta avseende, vilket framkommer i förarbetena.⁴⁶ Om kreditvillkoren är ovanligt förmånliga kan det dock vara så att man bör behandla krediten ett maskerat penninglån. Förskott på lön, utgifter och arvoden för utförande av uppdrag för bolaget eller liknande är inte att se som penninglån, om de slutregleras vid årets slut. Förskottet får inte vara så stort att utbetalningen hamnar i strid med värdeöverföringsförbudet. Inte heller en fordran på bank på grund av att medel insatts på bankräkning omfattas av begreppet penninglån.⁴⁷

3.4.2 Räckvidden av penninglån

I doktrin och förarbeten diskuteras innebörden av begreppet ”lämna penninglån”.⁴⁸ Det är viktigt att begreppet ”lämna penninglån” inte tolkas så snävt att det endast innefattar det fall där långivaren genom en aktiv handling överför ett penningbelopp till någon viss person. Till exempel kan ett gäldenärsbyte anses vara ett lämnande av penninglån, i det fallet där en person inom den förbjudna kretsen tar över en skuld som en person utanför den förbjudna kretsen har till ett aktiebolag.⁴⁹ Viktigt att veta är också att om ett aktiebolag inte betalar ut lånebeloppet till

⁴⁴ Andersson/Johansson/Skog, a.a., s. 21:4.

⁴⁵ Prop. 1973:93, s. 133.

⁴⁶ Ibid., s. 133.

⁴⁷ Ibid., s. 133 och prop. 2004/05:85, s. 803.

⁴⁸ Nerep/Samuelsson, a.a. s. 398-401, prop. 1973:93 s. 133, prop. 2004/05:85 s. 803.

⁴⁹ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 400.

en person inom den förbjudna kretsen utan betalar denna persons köpeskilling i en privat transaktion direkt till säljaren eller motsvarande, får bolaget anses ha lämnat ett penninglån.⁵⁰ Samma sak gäller om bolaget betalar en skuld som en person inom den förbjudna kretsen har på grund av ett avtalsförhållande eller annat med tredje man, eller att bolaget övertar ett lån. I varje sådan situation blir resultatet att personen inom den förbjudna kretsen står i skuld till aktiebolaget. Undantaget är om reglering sker omedelbart.⁵¹

3.5 Undantaget för koncernlån

3.5.1 Allmänt

Undantaget för koncernlån gäller alla lån från ett koncernbolag till ett annat koncernbolag. Man måste dock observera att om ett lån inom en koncern ges i syfte att låntagaren ska förvärva aktier i det långivande bolaget så träffas transaktionen av det så kallade förvärvslåneförbudet i 21 kap. 5 § ABL. Det kan vara svårt att veta om syftet med ett lån är att förvärva aktier.

3.5.2 Utvidgad räckvidd i ABL

Koncernundantaget fick genom ABL en utvidgad räckvidd. Även andra företagsgrupper av motsvarande slag likställdes med koncern. Det kan t.ex. vara en företagsgrupp i vilken moderbolaget är ett handelsbolag, en ekonomisk förening eller en stiftelse. En annan förändring var att ett moderbolag inom EES fick samma möjlighet som ett svenskt moderbolag att låna från ett svenskt dotterbolag. Detta är en anpassning till EG-rättens krav på att inte diskriminera ett rättssubjekt som hör hemma i en annan medlemsstat.⁵² Moderbolaget måste dock vara bokföringskyldigt enligt bokföringslagen (1999:1078). För de utländska ”koncernerna” är det avgörande om moderbolaget har hemvist inom EES. Det mottagande bolaget måste inte ha hemvist inom EES.⁵³ Undantagen för koncernlån omfattar också kommunal- eller landstingsägda företagsgrupper. Ett kommunägt bolag kan alltså

⁵⁰ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 400.

⁵¹ Ibid., s. 398-401.

⁵² Prop. 2004/05:85, s. 431 och 804.

⁵³ Andersson/Johansson/Skog, a.a., s. 21:10.

lämna ett lån till kommunen och till andra bolag som kommunen har ett bestämmande inflytande över.⁵⁴

3.5.3 Varför ett koncernundantag?

Skälen till undantaget är att hänföra grunderna för de regler och den praxis som gäller beträffande koncernbidrag samt att lån mellan koncernbolag, från skatterättsliga utgångspunkter, är mindre betänkliga än andra lån. Något som också väger tungt är det affärsmässiga intresset av att undanta koncernlån. Koncernförhållandet måste föreligga under tidpunkten för lånet eller då säkerhet ställts för att undantaget ska vara tillämpligt. Gäldenären ska vara ett företag i koncernen.⁵⁵

3.5.4 När föreligger ett koncernförhållande?

Ett koncernförhållande föreligger redan när ett aktiebolag innehar eller äger så många aktier eller andelar i ett annat företag att denna äganderätt grundar en kontrollerande röstandel. Avgörande är dock innehavet eller äganderätten och inte den kontroll som kan utövas genom att förvärvet noteras i en aktiebok.⁵⁶

3.6 Undantaget för kommersiella lån

3.6.1 Kommersiella skäl

Undantaget för kommersiella lån gäller om lånet uteslutande är avsett för gäldenärens rörelse och bolaget lämnar lånet av rent affärsmässiga skäl. Med rörelse avses all näringsverksamhet, oavsett om den drivs av en fysisk eller juridisk person och oavsett vinstsyfte.⁵⁷ Rörelsen måste existera vid lånetillfället. Ett lån i syfte att gäldenären ska starta en rörelse omfattas inte. När det gäller undantaget för kommersiella lån är det huvudsakliga syftet att möjliggöra lån som betingas av kommersiella skäl och som inte är avsedda för privat konsumtion.⁵⁸ Det framgår genom att det anges att lånet ska vara uteslutande för gäldenärens rörelse.⁵⁹ Det var tidigare omtvistat om det var det långivande eller det låntagande bolagets affärsmässighet som skulle bedömas. Numera står det i lagtexten att det ska bedömas utifrån det långivande bolagets intressen. Lånet ska vara ägnat att direkt eller indi-

⁵⁴ Andersson/Johansson/Skog, a.a., s. 21:10.

⁵⁵ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 414.

⁵⁶ Ibid., s. 415.

⁵⁷ Prop. 2004/05:85 s. 804.

⁵⁸ Ibid., s. 804.

⁵⁹ Ibid., s. 431 och 803 f.

rekt gynna den verksamhet som det långivande bolaget bedriver. Det långivande bolaget ska t.ex. själv ta del av vinsten eller ha intresse av att verksamheten som lånet ska möjliggöra kommer till stånd.⁶⁰ Detta undantag har stor praktisk betydelse då det ofta underlättar affärsförbindelser. Dessa lån ska ges uteslutande för gäldenärens rörelse och direkt eller indirekt främja den verksamhet som bolaget bedriver och inte vara avsett för konsumtion.⁶¹

3.6.2 Syftet med undantaget

Syftet med undantaget är allmänt att normala affärstransaktioner inte ska hämmas av undersökningar vid varje särskild lånetransaktion.⁶² Dessa lån är ofta lämnade i det långivande bolagets intresse och om situationen skulle omfattas av låneförbudet skulle detta ha en hämnande effekt på affärsverksamheten. I lagtexten har numera gjorts klart att affärsmässigheten ska bedömas utifrån det långivande bolagets intressen, ett exempel är om lånet lämnas för att finansiera en verksamhet som bolaget självt ska ta del i eller som det finns ett intresse hos bolaget att det kommer till stånd. I allmänhet ska undantaget vara tillämpligt så länge lånet är affärsmässigt betingat för det långivande bolaget och det sker för gäldenärens verksamhet, ska undantaget vara tillämpligt. Med termen ”affärsmässigt betingat” avses att lånet är motiverat av företagsekonomiska skäl, och därför anses som en normal affärstransaktion.

3.6.3 Osäker tillämpning

Sedan 1973 har det funnits en osäkerhet när det gäller tillämpning och tolkning gällande rörelseundantaget.⁶³ Detta har medfört att det endast är i sällsynta fall som det generella utlåningsförbudet överträtts med uppsåt eller grov oaktsamhet. Detta gäller särskilt med hänsyn till oklarheten i innebörden att ett lån ska vara betingat av rent affärsmässiga skäl. Lagstiftaren har, trots att undantaget varit tillämpligt i flera decennier och tolkningssvårigheterna i olika sammanhang har diskuterats, inte valt att formulera förutsättningarna för undantagets tillämpning mer än mycket marginellt.⁶⁴

⁶⁰ Prop. 2004/05:85, s. 804.

⁶¹ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 416

⁶² Prop. 1973:93, s. 93.

⁶³ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 422.

⁶⁴ Ibid., s. 422.

3.7 Sammanfattning

Jag har i detta kapitel närmare analyserat låneförbudets innebörd och de viktiga begreppen närståendekretsen, penninglån och räckvidden av koncernundantaget och undantaget för kommersiella lån. De viktigaste slutsatserna i denna del anser jag är att frågan om ett förbjudet lån ska bedömas strikt utifrån aktiebolagsrättsliga bestämmelser, varvid begrepp som penninglån inte bör utvidgas utan man ska hålla sig till vad som anges i förarbetena, samt i praxis när det gäller begreppens innebörd. Flera frågor är omdiskuterade i doktrinen genom åren och vissa frågor har löst sig genom ny lagstiftning, t.ex. frågan om civilrättslig giltighet av ett förbjudet lån. Andra frågor kan komma att lösa sig i praxis framöver. Det som nu gäller är att låneförbudet inträder vid tidpunkten då en person registreras som en person inom den förbjudna kretsen. Låneförbudet avser penninglån, utbetalningar som till exempel förskott på lön tolkas inte som penninglån. Vid lån från ett utländskt koncernbolag är det avgörande ifall moderbolaget är hemmahörande inom EES-området, det måste vara bokföringsskyldigt enligt bokföringslagen för att koncernundantaget ska vara tillämpligt. Koncernundantaget har skatterättsligt och affärsmässigt syfte. När det gäller undantaget för kommersiella lån undantas dessa från låneförbudet för att effektiv affärsverksamhet ska kunna drivas. Lånet måste vara av rent affärsmässiga skäl och direkt eller indirekt främja gäldenärens verksamhet. Bedömningen ska ske utifrån det långivande bolagets intressen, vilka ska främjas. Vid bedömningar om ett undantag är tillämpligt måste man också undersöka att inte lånet är i strid med förvärvslåneförbudet, vilket det är om syftet med lånet är att gäldenären ska förvärva aktier i bolaget eller i överordnat bolag i samma koncern.

4. Hur tolkas låneförbudet och undantagen i praktiken?

4.1 Inledning

I detta avsnitt ska jag närmare undersöka hur låneförbudet och undantagsbestämmelserna i 21 kap. 2 § första stycket 2 och 3 ABL tillämpas. Jag kommer kort att nämna några frågor som har fått stor uppmärksamhet i praxis. Därefter kommer jag att jämföra några domar från Högsta förvaltningsdomstolen, HFD, med några domar från Högsta domstolen, HD, och därefter försöka undersöka om de gör bedömningen om ett förbjudet lån föreligger på samma sätt, dvs. utifrån ett aktiebolagsrättsligt synsätt eller om det möjligen är så att HFD, som följer förvaltningsprocesslagens friare reglering för sin process också gör en friare, utvidgad bedömning av vad som är ett förbjudet lån jämfört med den bedömning som HD gör, som följer rättegångsbalkens mer strikta process. Jag har försökt använda mig av så färskta rättsfall som möjligt för att diskussionen och analysen ska bli uppdaterad. Även några underrättsfall från kammarrätt och hovrätt kommer att kommenteras. Jag tar också upp några fall som behandlar undantaget för kommersiella lån utifrån några regeringsbeslut samt ett fall från kammarrätt. Jag har tyvärr inte hittat några bra rättsfall eller regeringsbeslut som belyser frågan om undantag för lån inom en koncern är tillämpligt.

4.2 Allmänt om praxis

4.2.1 Olika domstolar

Jag har studerat praxis på området förbjudna lån enligt 21 kap. ABL för att undersöka om syftet med låneförbudet såsom det anges i förarbetena har följts i rättstillämpningen, eller om en utvidgning sker i de allmänna förvaltningsdomstolarna och letat efter mål om hur de två valda undantagen har behandlats. Det finns mål från de allmänna domstolarna, i vilka frågan om ett förbjudet lån föreligger är central, samt mål från de allmänna förvaltningsdomstolarna som också behandlar

frågan, men utifrån att det förbjudna lånet – om ett sådant finns, får skattekonsekvenser.

4.2.2 Prövning i de allmänna förvaltningsdomstolarna

Till de allmänna förvaltningsdomstolarna hör förvaltningsrätterna, kammarrätterna och Högsta förvaltningsdomstolen. De handlägger bland annat skattemål. I skattemål som berör förbjudna lån prövas i ett första led om ett förbjudet lån föreligger och i ett andra led om den som tagit det ska beskattas för lånet. Det finns en möjlighet att även om ett förbjudet lån föreligger slippa beskattningen, om synnerliga skäl föreligger. Den prövningen görs i ett andra led.

4.2.3 Prövning i de allmänna domstolarna

De allmänna domstolarna – tingsrätterna, hovrätterna och Högsta domstolen – prövar i olika situationer om ett förbjudet lån föreligger. Detta för att bedöma om straff eller skadestånd ska utdömas på grund av ett förbjudet lån enligt ABL. Vidare prövas om ingångna rättshandlingar är ogiltiga och då skall återgå, på grund av det förbjudna lånet.

4.2.4 Frågor i praxis

Jag hade förväntat mig att finna många intressanta mål från HD angående gränsfall för vad som var ett förbjudet lån och inte, samt om ett undantag verkligen gällde i en viss situation. Jag märkte att de refererade rättsfallen från HD dels var gamla, dels ofta handlade om annat än om ett lån var förbjudet eller omfattades av undantag. De kunde handla om otillåten värdeöverföring t.ex. Frågan om ett förbjudet lån innebar att rättshandlingen var ogiltig eller inte har varit mycket uppmärksam i praxis, se t.ex. NJA 1992 s.717 och NJA 1999 s. 426. Denna fråga har genom nu gällande ABL fått en rättslig reglering i 21 kap. 11 § ABL där det numera sägs att vid ett förbjudet lån ska mottagaren återbära vad den fått. Vid en ställd säkerhet i strid med bestämmelserna gäller inte den rättshandlingen mot bolaget om bolaget visar att mottagaren insåg eller bort inse att rättshandlingen var olaglig.

4.3 Tolkning av låneförbudet

4.3.1 Inledning

Utlåningsförbudets räckvidd har diskuterats i doktrin.⁶⁵ När de allmänna förvaltningsdomstolarna ska bedöma ett skattemål där frågan om ett förbjudet lån ingår som ett led, ska domstolarna bedöma frågan aktiebolags- och straffrättsligt.⁶⁶ De ska tolka begrepp på samma sätt som en allmän domstol skulle ha gjort. Termen penninglån är ett begrepp som inte ska utvidgas till annat än penninglån. Det finns inte något självständigt utrymme för skatterättsliga bedömningsgrunder i den del då det ska bedömas om ett förbjudet lån föreligger eller inte. Erik Nerep och Per Samuelsson diskuterar detta och anser att det antagligen är så att tolkningen av begreppen i förvaltningsdomstol avviker från tolkningen i en allmän domstol, vilket de menar är fel.⁶⁷ De antar att en extensiv lagtolkning kan riskera ske i förvaltningsdomstol på grund av att de domstolarna har förvaltningsprocessuella regler som är friare än rättegångsbalkens regler. De menar att begreppet penninglån riskerar att utvidgas jämfört med hur det tolkas i allmän domstol.⁶⁸ Ett brott mot låneförbudet är straffsanktionerat och därför ska bestämmelserna tolkas restriktivt enligt grundläggande straffrättsliga principer.⁶⁹

4.3.2 Frågeställningar

Med stöd av Nereps och Samuelssons antaganden om att tolkningen av begrepp vid bedömningen av förbjudna lån skiljer sig mellan HD och HFD är det intressant att fråga sig om det går att finna stöd för det i senare praxis. Härvid kan man formulera en fråga enligt följande: Finns det stöd för uppfattningen att HD och HFD gör olika bedömning i frågan om ett förbjudet lån föreligger? En annan frågeställning som jag tar med vid studierna av rättsfallen är vilket av låneförbudets syfte som de olika domstolsslagen hänvisar till, att förhindra skatteflykt eller skyddet för bolagets borgenärer och övriga.

⁶⁵ Se avsnitt 3.4.2.

⁶⁶ Nerep/Samuelsson, a.a., s. 399, 408.

⁶⁷ Ibid., s. 399.

⁶⁸ Ibid., s. 399.

⁶⁹ Ibid., s. 398-399, 408.

4.4 HFD

4.4.1 Inledning

Jag har studerat några centrala och relativt färska rättsfall från HFD, RÅ 2003 ref. 60 och RÅ 2004 ref. 114-116 och fokuserat på HFD:s bedömning av om ett förbjudet lån föreligger eller inte. Jag har särskilt försökt undersöka om HFD har använt sig av ett aktiebolagsrättsligt resonemang vid bedömningen och försökt se om någon utvidgning har skett av begrepp såsom penninglån jämfört med dels vad som sägs i förarbetena. Jag bortser här från de skatterättsliga bedömningarna som sker efter det att det har konstaterats att ett förbjudet lån föreligger.

4.4.2 RÅ 2003 ref. 60

I målet var förhållandena så att en person som var aktieägare i ett bolag köpte en fastighet av bolaget. Betalningen för fastigheten skulle dels ske kontant, dels genom en revers med en säkerhet i fastigheten. Ett delbelopp av köpeskillingen kom att bli obetald över årsskiftet i avvaktan på att kommunen skulle ge besked om de skulle utnyttja sin förköpsrätt. Frågan var dels om reverslånet var ett förbjudet lån, dels om den del av köpeskillingen som köparen innehöll var förbjudet lån. HFD uttalade följande. Uttrycket penninglån används i förarbetena till 1975 års ABL för att skilja sådana lån mot saklån, där man återlämnar samma sak. Ett konsumtionsutrymme uppkommer för en delägare i ett AB oavsett om den får låna kontanta medel eller köper en tillgång med uppskjuten betalning, som en kredit är. Reverslånet är mot den bakgrunden ett förbjudet lån ansåg HFD. Det andra beloppet, som var obetalt över årsskiftet, var obetalt en kortare tid i avvaktan på om förvärvet skulle genomföras. Med hänsyn till omständigheterna var det inte att se som ett förbjudet lån enligt HFD. I detta mål fanns ett rättsutlåtande av professor Erik Nerep till stöd för fastighetsköparens talan. Av det framgår följande. Endast penninglån är förbjudna enligt lagtexten. Utanför faller varukrediter och andra sedvanliga krediter. Syftet med låneförbudet är att hindra utlåning till den förbjudna kretsen för konsumtionssyfte. I det aktuella fallet handlar det om en sedvanlig kredit i samband med fastighetsköp. Inget borgenärsintresse hade trätts förnär, eftersom en fullgod säkerhet hade ställts till bolaget. Förutsättningarna för att se det som ett förbjudet lån var inte uppfyllda ansåg han.

4.4.3 Min kommentar till RÅ 2003 ref. 60

Sammanfattningsvis kan man säga att HFD i RÅ 2003 ref. 60 ansåg att reverslånet innebar ett konsumtionsutrymme för fastighetsköparen men inte den uppskjutna betalningen av det mindre beloppet. Det verkar som om skillnaden är att reversen innebar en längre tids kredit för köparen utan att det fanns något skäl till det, medan delbetalningen hölls inne en kortare tid i avvaktan på en kommuns eventuella förköpsrätt, vilket var ett godtagbart skäl. Tidsaspekten spelade säkert in. Man kan se att HFD hänger upp resonemanget på om ett konsumtionsutrymme har skapats eller inte för fastighetsköparen genom transaktionen. HFD:s resonemang bygger enligt min uppfattning på de i förarbetena angivna skälen för låneförbudet att hindra skatteflykt.⁷⁰ HFD hänvisar inte till det aktiebolagsrättsliga syftet, om det var någon risk för bolagets borgenärer att krediten gavs. När det gäller bedömningen av om ett förbjudet lån föreligger eller inte och en eventuell utvidgning av begreppet penninglån kan man konstatera att HFD skiljer mellan penninglån och saklån och därmed håller sig strikt till lagtexten. Jag kan inte se någon utvidgning av begreppet penninglån i detta fall. Inte heller i övrigt kan jag utläsa att HFD inte skulle ha hållit sig till den civil- och aktiebolagsrättsliga bedömningen av ett förbjudet lån.

4.4.4 Tre mål från 2004

I RÅ 2004 ref. 114-116 har HFD i samtliga domskäl tagit in ett likalydande stycke där det sägs att syftet med låneförbudet är dels att skydda aktieägare, borgenärer och anställda mot förfarande som urholkade den säkerhet som reglerna om bundet kapital var ansedda att ge, dels att motverka skatteflykt. Dessa mål skiljer sig från RÅ 2003 ref. 60 på det sättet att båda syftena som låg bakom att låneförbudet infördes har tagits med i HFD:s motivering. Domskälen innehåller hänvisningar till förarbeten och ett aktiebolagsrättsligt resonemang förs.

4.4.5 RÅ 2004 ref. 114

I RÅ 2004 ref. 114 anser HFD att ett förbjudet lån föreligger trots att den skattskyldige haft en fordran mot det bolag som lämnat lånet till honom som beloppsmässigt överstigit lånebeloppet. Av rättsfallet framgår följande. En person var styrelseledamot i ett AB och ägde alla aktier i dess moderbolag. Bolaget redovi-

⁷⁰ Prop. 1973:93, s.93.

sade vid räkenskapsårets utgång (30/4) en fordran på styrelseledamoten. Vid utgången av kalenderåret hade fordran vuxit. Styrelseledamoten anförde att han hade en fordran på bolaget på ett belopp som var högre än den fordran som bolaget hade på honom och därför hade en kvittningsrätt mot bolaget som gjorde att det inte var ett förbjudet lån. Ett nytt bokslut hade upprättats i efterhand, i vilket kvittning hade skett av den fordran som bolaget hade gentemot styrelseledamoten. Det fanns dock en kvarvarande fordran. HFD anförde följande. Det är ostridigt att den fordran som bolaget hade mot personen i fråga är att anse som ett lån från bolaget till honom. Den kvittningsrätt som han kan ha haft mot bolaget i och med den fordran han ägde har dock inte utnyttjats förrän i samband med att bolaget i efterhand upprättat ett nytt bokslut där det framgår att sådan kvittning skett. Någon informell kvittning av det slag som klaganden får anses avse med sin talan kan inte anses ha skett. Omständigheterna vid lånet visar att personen haft intresse av att hans fordran kvarstod mot bolaget med hänsyn till att han utåt sett skulle kunnat låna pengar från bolaget utan att behöva betala någon ränta på detta. Slutsatsen blev att utbetalningarna till styrelseledamoten var ett förbjudet lån.

4.4.6 RÅ 2004 ref. 115

I RÅ 2004 ref. 115 anser HFD också att ett förbjudet lån föreligger. En person och hans fru ägde ett bolag tillsammans. Mannen fick en utbetalning av bolaget till sitt privata bankkonto år 1999 och hävdade att det var ett förskott från bolaget som han skulle använda till att genomföra en stor affär i Ryssland. Lånet upptogs i revisionsberättelsen. Affären blev inte av. Lånet återbetalades i omgångar till bolaget, dels 1999, dels i februari 2000. HFD menade att det som mannen påstod om förskott inte hade stöd i bokföringen och motsades av revisionsberättelsen. HFD ansåg att mannen inte hade visat att det inte var ett lån som han hade tagit och att det var ett förbjudet lån.

4.4.7 RÅ 2004 ref. 116

I rättsfallet RÅ 2004 ref. 116 var förhållandena sådana att en aktieägare tog ett lån från ett bolag som han själv var aktieägare i. De bestämdes mellan honom och bolaget att sju procents ränta skulle utgå på lånebeloppet. En av personens bostadsrätter pantsattes för lånet. Personen tog lånet för att förvärva en bostadsrätt i Spanien. Han uppgav att hans bank inte kunde låna ut pengarna till honom med så kort varsel men att banken även påpekat att hans bolag hade ett tillräckligt stort

kapital för att kunna lösa hans behov av lån. HFD uttalade att det var otvistigt i målet att det var ett förbjudet lån – men hänvisade trots detta till förarbetsuttalanden om borgenärsskyddet och skatteflyktsaspekterna i prop. 1973:93 sid. 90-95.

4.4.8 Mina kommentarer till RÅ 2004 ref. 114-116

Det som jag anser är viktigt med dessa tre rättsfall är att HFD har båda skälen från förarbetena för låneförbudet med i domskälen, dvs. både skälet för skatteflykt och skyddet för bolagets borgenärer. Så har det inte alltid varit i äldre praxis, jämför RÅ 2003 ref. 60. Jag kan inte finna någon utvidgning av begreppen som ingår i bedömningen av om ett förbjudet lån föreligger. Det är viktigt att bedömningen av om ett förbjudet lån föreligger sker helt skilt från om personen ska beskattas från lånet. HFD har fäst vikt vid om lånet har tagits upp i revisionsberättelsen eller inte. Det är alltså en viktig omständighet. När det gäller en påstådd ”informell kvittning” har inte HFD godtagit något sådant. Man kan dra slutsatsen att det som är ett lån inte kan förklaras bort med att en kvittning kunde ha gjorts. För att en transaktion inte ska klassificeras som lån måste i ett sådant fall en faktisk kvittning ha skett, vilken ska ha stöd i bokföringen.

En sak som kan spela in för de allmänna förvaltningsdomstolarna är att när de ska bedöma beskattningsfrågan för ett förbjudet lån, dvs. om det finns synnerliga skäl för att undgå beskattning, ska de bedöma det utifrån omständigheter vid lånets tillkomst, varvid lånevillkor såsom räntesats, säkerhet för lånet och återbetalningstiden beaktas. Vid den bedömningen ska lånet på nytt bedömas. Denna bedömning är dock helt skild från den första bedömningen som bara ska fokusera på om ett förbjudet lån finns eller inte. Det är viktigt att inte blanda samman de två bedömningarna.

4.4.9 Kammarrättsfall

Jag har studerat några kammarrättsavgöranden i vilka det görs hänvisningar till några av de ovan nämnda rättsfallen. Ett som jag anser är relevant är ett mål från Kammarrätten i Göteborg från 2009.⁷¹ Målet handlade om ifall villkorade aktieägartillskott som tidigare hade gjorts av aktieägare till bolaget senare kunde kvittas mot utbetalningar från bolaget till aktieägaren. Utbetalningarna från bolaget hade angetts som förbjudna lån i revisionsberättelsen. Kammarrätten diskute-

⁷¹ Mål nr 4279-80-08, dom den 2 oktober 2009.

rade om utbetalningarna kunde ses som förskottsutdelningar, vilka kan legaliseras i efterhand på bolagsstämma. Sådana är inte förbjudna lån enligt doktrin. Kammarrätten hänvisade till RÅ 2004 ref. 114 och sa att det där framgår att ett förbjudet lån i skattemässig mening föreligger även om aktieägaren har en motfordran på bolaget. Kammarrätten kom fram till att det i förevarande fall var fråga om förbjudet lån, och inte i efterhand legaliserad förskottsutdelning.

4.4.10 Min kommentar till mål 4279-4280-08

Det är möjligen så att kammarrätten i detta mål har blandat ihop bedömningen av om ett förbjudet lån föreligger och om beskattning ska ske för det. Den misstanken får jag när jag läser uttrycket ”förbjudet lån i skattemässig mening”. Det leder tankarna till att det finns ett skattemässigt begrepp och ett annat civilrättsligt begrepp för förbjudet lån. Så är inte fallet utifrån lagtext, förarbeten och doktrin och det är inte heller vad som framgår av RÅ 2004 ref. 114. Om en transaktion är ett förbjudet lån eller inte ska avgöras genom en aktiebolagsrättslig tolkning. Detta kan vara ett exempel på att det finns en risk för att den skatterättsliga bedömningen i ett mål påverkar bedömningen av frågan om ett förbjudet lån föreligger. Det ger stöd för Nereps och Samuelssons påstående att frågan kan behandlas olika i de olika domstolarna.⁷² Det ger dock inte stöd för att begreppet förbjudet lån har utvidgats i de allmänna förvaltningsdomstolarna eller att begreppen har fått en utvidgad tolkning jämfört med ABL:s förarbeten. Jag anser att uttrycket snarast kan vara ett olämpligt ordval.

4.5 HD

4.5.1 Inledning

Jag har läst NJA 1980 s. 311, NJA 1992 s. 717, NJA 1995 s. 418 och NJA 1999 s. 426 samt ett nyligen meddelat beslut om prövningstillstånd i HD från november 2014.⁷³ Dessa mål visar ett urval av frågor som har bedömts av HD. Jag har haft svårt att hitta rättsfall som har ett utvecklat resonemang om förbjudna lån i övrigt.

4.5.2 NJA 1980 s. 311

I NJA 1980 s. 311 är frågan vid vilken tidpunkt bolagets ekonomiska ställning ska bedömas vid fråga om olovlig vinstutdelning, är det när borgensavtalet ingås eller

⁷² Se avsnitt 4.3.2.

⁷³ Högsta domstolens mål nr T 3935-14, prövningstillstånd meddelat den 17 november 2014.

är det när borgensåtagandet ska realiseras? När HD resonerar kring syftet med låneförbudet framhålls i dessa fall att intresset att skydda bolagets borgenärer väger mycket tungt och att det ger fog för att ge skyddsreglerna en vidsträckt tillämpning. Det får dock inte ske på bekostnad av de grundläggande panträttsliga principerna.⁷⁴

4.5.3 NJA 1992 s. 717

Frågan i det här målet var om en betalningsutfästelse från ett aktiebolag som riktade sig till säljaren (fysisk person) av aktierna var giltig eller inte på den grund att den stred mot låneförbudet. Här anförde HD att bestämmelserna om låneförbud syftade till att skydda aktiebolagets kapital i borgenärens intresse och att ett handlande i strid med låneförbudet kunde arrangeras på olika sätt, varvid den reella innebörden kunde framstå mindre tydligt för den som inte hade deltagit i planeringen (tredje part). Det skulle vara otillfredsställande om ett säkerställande i sådana fall skulle vara ogiltigt för tredje part. Oavsett om straffansvar eller inte skulle utdömas skulle rättshandlingen vara giltig som huvudregel. Men om den som haft ett bestämmande inflytande över ett bolag medverkat i överträdelsen av låneförbudet till sin egen förmån (som var aktuellt i detta fall) skulle inte rättshandlingen vara giltig.⁷⁵

4.5.4 NJA 1995 s 418

I detta fall diskuteras giltigheten av en vederlagsfri borgensförbindelse med hänsyn till utbetalningsförbudet i aktiebolagslagen. Frågan är vid vilken tidpunkt det ska bedömas om borgensförpliktelsen kan täckas av fritt eget kapital, är det tidpunkten när borgensförpliktelsen ingicks eller är det tidpunkten när borgen ska tas i anspråk? HD gick på samma linje som i ett tidigare fall, NJA 1980 s. 311, som handlar om pantsättning istället för borgen och kom fram till att det är tidpunkten då borgensförbindelsen ingås som är bedömningstidpunkten. HD har inte något resonemang kring syftet med låneförbudet.

4.5.5 NJA 1999 s. 426

Målet handlar om ett bolag som fick ett lån av ett finansbolag för att köpa aktier i ett annat bolag. Finansbolaget fick en säkerhet för lånet i form av företagshypotek

⁷⁴ NJA 1980 s. 311, s. 317.

⁷⁵ NJA 1992 s. 717 s. 727-728.

i det bolag som skulle köpas. Bolaget gick i konkurs. Frågan om säkerhetens giltighet kom då upp. Det fanns vid denna tid inte någon rättslig reglering om giltigheten av rättshandlingar vid förbjudna lån, vilket det gör numera i 21 kap. 11 § ABL. Resonemanget i HD gick mer ut på olovlig vinstutdelning och befogenhetsöverskridanden och det handlade inte direkt om syftet med regleringen mot förbjudna lån.

4.5.6 Prövningstillstånd i HD 17 november 2014

HD har nyligen meddelat prövningstillstånd i ett mål som också handlar om vid vilken tidpunkt bedömningen ska ske om en transaktion är ett förbjudet lån eller inte.⁷⁶ Förhållandena var följande. En person ingick ett avtal om lån från ett AB och ställde ut ett skuldebrev en viss dag. Han blev styrelsesuppleant i samma AB något senare och lånet betalades ut till honom tre veckor senare då han var styrelsesuppleant. Tingsrätten ansåg att tidpunkten för att bedöma om personen ingick i den förbjudna kretsen skulle vara den dag då avtalet ingicks, med stöd av NJA 1980 s. 311 och NJA 1995 s. 418. Hovrätten hade samma slutsats och anförde bl.a. följande. Syftet med låneförbudet anses i första hand vara att skydda ett bolags borgenärer och att motverka illojala transaktioner. Frågan om när ett penninglån ska anses lämnat, vid tidpunkten när avtalet ingicks eller vid tidpunkten när utbetalningen skedde, brukar i doktrin besvaras med att det är tidpunkten när avtalet ingicks. Å andra sidan talar syftet bakom låneförbudet för ett vidsträckt tillämpningsområde i fråga om transaktioner som omfattas av låneförbudet. Mot den bakgrunden skulle tidpunkten för utbetalningen passa bättre som bedömningstidpunkt. Det skulle ställa till bekymmer för tredje man om giltigheten av ett avtal blev beroende av förhållanden som inträffade efter avtalets ingång. Det skulle öppna upp för illojala förfaranden och få negativa konsekvenser också för andra intressen än de som låneförbudet i första hand ska skydda. Sammantaget talar övervägande skäl för att ett penninglån ska anses lämnat när låneavtalet ingås.

Klagande har sammanfattningsvis anført följande i HD. Det finns uttalanden i doktrin (Erik Nerep, Rolf Skog) som talar emot vad hovrätten kom fram till och som innebär att det är låntagarens status i utlåningsögonblicket som är avgörande. De äldre målen som hovrätten hänvisar till rör andra borgenärsskyddsregler, som

⁷⁶ Se not 72.

finns i 17 kap. ABL och där det är av vikt om beloppsspärren (bolagets fritt eget kapital) har överträtts och där det finns en försiktighetsprincip. Det är skillnad på sådana fall och ett fall med ett lån enligt 21 kap. ABL. Att ett skuldebrev utfärdas är en ensidig handling, jämförbar med ett anbud och bundenheten uppkommer inte förrän borgenären faktiskt lånar ut pengarna.

Ett skuldebrev kan dateras bakåt i tiden och på så sätt kan ett kringgående av låneförbudet uppnås. Eftersom HD har meddelat prövningstillstånd är målet av vikt för rättstillämpningen och det ska bli intressant att se vad HD kommer att uttala om tidpunkten.

4.5.7 Mina kommentarer till HD:s domar och beslut

När det gäller frågan om vilka motiv för låneförbudet som HD för fram i sina domskäl generellt har jag kommit fram till att det är borgenärsskyddet som är det skäl som lyfts fram. HD har att förhålla sig till även andra principer såsom den panträttsliga, och frågan om ogiltighet av rättshandlingar etc. Det är kanske inte så konstigt att HD därför inte tar upp syftet att förhindra skatteflykt i de här fallen. Det är inte fråga om penninglån för privat konsumtion i första hand.

Frågan om ifall HD gör en mer aktiebolagsrättsligt färgad bedömning av frågan om ett förbjudet lån föreligger eller inte, och därmed har en mer strikt tolkning av begreppen som ska bedömas vid frågan om ett förbjudet lån föreligger än vad HFD gör, tycker jag inte att jag har hittat något stöd för. HFD gör en civilrättslig tolkning av förbjudet lån på i princip samma sätt som HD. I målet i vilket HD nu har meddelat prövningstillstånd är Svea Hovrätts resonemang intressant. Hovrätten talar om illojala transaktioner som ska förhindras genom låneförbudet. Detta begrepp har inte vad jag har sett använts av de högsta domstolarna tidigare i detta sammanhang. Hovrättens diskussion går ut på att tidpunkten för bedömningen av om ett lån är förbjudet eller inte eventuellt kunde påverkas av syftet med bestämmelsen som anges att vara att hindra illojala transaktioner. Hovrätten frågar sig om det syftet kan tas till intäkt för att ta utbetalningstillfället som utgångspunkt för bedömningen istället för ingåendet av avtalet, som i doktrin ansetts vara avgörande. Det är inte en utvidgning av något som står i lagtexten, utan en ändring av vad som kan anses vara gällande rätt hittills. Resonemanget tycker jag låter som något nytt i det här sammanhanget. Det verkar som om syftet att undvika illojala

transaktioner skulle kunna leda till en förändring av praxis. Man kan fråga sig om syftet med bestämmelserna kan leda ännu längre så att man till slut kan få in många fler situationer i vad som avses med ett förbjudet lån, än vad som var tänkt från början. Eftersom målet inte är slutligt avgjort i HD ännu, är det oklart vilken betydelse detta mål kommer att få för praxis. Jag anser i alla fall att man kan säga att det är något nytt som kan komma och som kan få betydelse för frågan om när ett förbjudet lån föreligger. Jag anser att uttrycket illojala transaktioner som sådant är mycket bredare och oklarare än förarbetenas uttryck att hindra skatteflykt, privat konsumtion och skyddet för bolagets borgenärer.

Det är också intressant att klagande i HD lyfter upp frågan om otillåten vinstutdelning och borgenärsskyddet i de bestämmelserna i relation till bestämmelserna om låneförbud i 21 kap. ABL.

4.6 Undantag för kommersiella lån

4.6.1 Inledning

Jag har letat efter exempel på mål från de högsta domstolarna där undantaget i 21 kap. 2 § första stycket 3 ABL belyses. Det har varit svårt att hitta något bra mål i denna del. Jag har hittat ett relevant kammarrättsmål från Kammarrätten i Göteborg som rör undantaget.⁷⁷ Jag har tagit del av några intressanta dispensbeslut från regeringen angående undantaget för kommersiella lån. Besluten är intressanta på grund av att regeringen gör uttalanden om tillämpningen av undantaget och på grund av att de är någorlunda färska.

4.6.2 Kammarrättens dom den 8 oktober 2014

En person som var ensam aktieägare i ett byggnadsaktiebolag lät bolaget uppföra en villa på hans mark. Bolaget fick en kundfordran på honom om 305 000 kr. Fakturan var obetald vid bokslutet. I revisionsberättelsen har det angetts att det är ett förbjudet lån. Ingen säkerhet var ställd. Det fanns en till faktura från bolaget till honom på 105 000 kr. Det beloppet hade inte betalats vid bokslutet utan hade stigit till 160 000 kr. Skatteverket anförde att det var att se som uttag från bolaget för att betala privata levnadskostnader. Personen ifråga anförde att undantaget för kommersiellt lån förelåg. Han uppgav att lånet om 305 000 kr var relaterat till ett

⁷⁷ Mål nr 1976-14, dom den 8 oktober 2014.

byggprojekt i hans näringsverksamhet och att bolagets verksamhet gynnades av att lånet gavs, då det genererade arbetstillfällen och intäkter för bolaget. Han sa också att han hade lämnat villkorade aktieägartillskott om 450 000 till bolaget och att utbetalningen från bolaget var återbetalning av dessa. Varken förvaltningsrätten eller kammarrätten fann att undantaget för kommersiella lån var uppfyllt. Vid bedömning av frågan om lånet på 305 000 kr lämnats av rent affärsmässiga skäl beaktades att kredittiden var över två år, att lånen var ställda utan säkerhet och att bolaget inte skulle få någon vinst av projektet. Kammarrätten lade till att det saknades uppgift om att kommersiellt lån hade lämnats i en sådan förteckning som ska upprättas varje räkenskapsår enligt 21 kap. 10 § första stycket 2 ABL. När det gällde det andra lånet, 105 000 kr, var frågan om förbjudet lån inte central i domstolarna utan fokus låg på beskattningsfrågan utifrån om återbetalning hade skett genom kvittning av aktieägartillskott.

4.6.3 Min kommentar till kammarrättens dom

Denna dom kan nog ses som ett normalt exempel på ett fall då den enskilde i processen vill få domstolarna att uppfatta ett lån som kommersiellt. Man anför att det finns ett samband mellan lånet och bolagets verksamhet t.ex. Men kraven för att det ska ses som ett kommersiellt lån är stränga. Det ska ha lämnats av rent affärsmässiga skäl och det ska direkt eller indirekt vara ägnat att främja den verksamhet som bolaget driver. Det måste vara en verksamhet som bolaget själv ska ta del av eller har intresse av att det förverkligas. Ett lån som är lämnat för att låntagaren ska få en fördel och en vinst omfattas inte av undantaget. Det är då ett lån för privat konsumtion. I detta mål finns i förvaltningsrättens dom vissa hänvisningar till förarbetena (prop. 2004/05:85 s. 804) angående vad som krävs för att ett lån ska vara betingat av affärsmässiga skäl. Man hänvisar också till RÅ 2004 ref. 116 i förvaltningsrättens dom.

4.7 Dispensbeslut från regeringen

4.7.1 Inledning

Jag har studerat några dispensbeslut från regeringen, Justitiedepartementet. Enligt kontakt med Justitiedepartementet avgörs några enstaka mål per år i dispensfrågor. Av de beslut jag har haft tillgång till framkommer i vissa fall att regeringen anser att undantag för kommersiellt lån är uppfyllt och därför blir regeringens

bedömning av dispensfrågan onödig. Jag tycker att regeringens bedömningar är relevanta för min framställning eftersom det görs uttalanden som är intressanta för mina frågeställningar om förarbetena och tolkningen av vad ett förbjudet lån är. Nedan följer en beskrivning av två sådana beslut.

4.7.2 Ju2009/5329/L1

En person äger tre aktiebolag. Två av dessa bolag äger i sin tur ett kommanditbolag. Det första bolaget (här kallat bolaget) som inte är en av ägarna till kommanditbolaget, önskar lämna ett lån till kommanditbolaget. På detta lån ska ränta utgå, bestämd till gällande statslåneränta med ett tillägg på tre procent. Enligt bolaget ska kommanditbolaget använda pengarna för att amortera ett banklån knutet till ett en fastighet som kommanditbolaget äger. Bolaget har ansökt om tillstånd 21 kap. 8 § ABL (dispens) att enligt ovan lämna lån till kommanditbolaget. Skatteverket avslog ansökan. Bolaget anförde hos regeringen att lånet var avsett att lämnas på kommersiella villkor, med full säkerhet och med normal amorteringsplan. Pengarna kommer inte att kunna användas för privat bruk. Bolaget får sannolikt en bättre avkastning på sitt kapital genom lånet än om motsvarande belopp lånas in till bank.

Regeringen anför bl.a. följande. I 21 kap 1 § ABL finns förbudet om lån till närstående. Eftersom personen i fråga äger aktier i det lånsökande bolaget och har ett bestämmande inflytande över kommanditbolaget kan ett lån från bolaget till kommanditbolaget vara otillåtet. Vissa transaktioner är enligt 21 kap. 2 § ABL helt undantagna från förbudet att lämna närståendelån och kräver inte tillstånd (dispens). Ett av detta är lån som är avsedda för gäldenärens rörelse och som bolaget lämnar av rent affärsmässiga skäl. Lån av det slaget faller under kategorin kommersiella lån. Kommanditbolaget som bedriver fastighetsförvaltning önskar låna pengar av bolaget och använda dessa medel för att minska kommanditbolagets banklån. Kravet att lånet ska vara avsett uteslutande för gäldenärens rörelse är därmed uppfyllt. Bedömningen av affärsmässiga skäl ska bedömas utifrån det långivande bolagets intressen. Lånet ska vara ägnat att främja den verksamheten som bolaget driver, vilket Regeringen här anser är uppfyllt. Detta faller alltså direkt under undantaget och någon dispens behövdes inte.

4.7.3 Ju2008/8789/L1

En person bedriver skogsbruk på sina ägda skogsfastigheter i enskild firma. Samma person bedriver även ett förvaltningsbolag (aktiebolag). Bolaget har främst bedrivit konsultverksamhet men avser att i fortsättningen bedriva jordbruk och skogsbruk. Personen önskar låna pengar av bolaget för förvärv av fler skogsfastigheter. Skatteverket lämnade inte dispens från låneförbudet. Bolaget anför hos regeringen följande till stöd för sin talan. Både den enskilda firman och aktiebolaget skulle gynnas av lånet, eftersom aktiebolaget skall förvalta fastigheten framöver. Det finns en betryggande säkerhet i fastighet för lånet.

Regeringen hänvisade till undantaget för kommersiella lån i 21 kap. 2 § och uttalade följande. Lånet är i detta fall avsett för att köpa en eller flera skogsfastigheter. Personen bedriver sedan länge skogsbruk genom den enskilda firman. Utifrån lämnade uppgifter framgår det att han kommer att bedriva rörelse även framöver i den aktuella bestämmelsens mening. Det får anses att kravet på att lånet ska vara till uteslutande för gäldenärens rörelse därmed är uppfyllt eftersom avsikten är att bolaget som äger arbetsfordon som används i skogsbruket, ska förvalta den eller de skogsfastigheter som personen förvärvar med hjälp av lånet. Frågan om lånet lämnats av rent affärsmässiga skäl ska bedömas utifrån det långivande bolagets intressen. Lånet ska vara ägnat att direkt eller indirekt främja den verksamhet som bolaget driver, jfr prop. 2004/05/85 s. 804 och 1973:93 s. 93. Enligt vad bolaget anför är avsikten att bolaget som äger arbetsfordon som används i skogsbruket, ska förvalta den eller de skogsfastigheter som personen förvärvar med hjälp av lånet. Förvaltningen får då större omfattning och får anses ge bolaget ökade inkomster och en gynnsam ekonomisk påverkan. Transaktionen omfattas alltså av undantaget för kommersiella lån. Dispens behövs inte.

4.8 Sammanfattning

Jag ställde mig några frågor inför studiet av dessa rättsfall och beslut. Jag ville ta reda på vad som hade avhandlats i praxis beträffande förbjudna lån, om det gick att få fram stöd för att frågan om ett förbjudet lån förelåg tolkades olika av de allmänna domstolarna jämfört med de allmänna förvaltningsdomstolarna. Hade en utvidgning skett av begreppet? Jag ville också ta reda på vilket eller vilka syften som domstolarna hänvisade till när det gäller låneförbudet; borgenärsskyddet eller

att motverka skatteflykt. Slutligen ville jag ha fram några exempel på mina två valda undantagssituationer. Efter att ha analyserat ovanstående rättsfall drar jag följande slutsatser. Vissa frågor, såsom den civilrättsliga giltigheten av ett förbjudet lån, har tidigare fått stor uppmärksamhet i praxis från HD men har nu löst sig genom lagstiftning. Bedömningstidpunkten för när en person ingår eller inte ingår i den förbjudna kretsen är under behandling i praxis för närvarande genom ett nyligen meddelat provningstillstånd i HD. Det som Nerep och Samuelsson antog, dvs. att de allmänna förvaltningsdomstolarna gjorde en utvidgad tolkning av förbjudet lån har jag inte kunnat se tecken på i dessa domar. Det framgår att HFD gör bedömningen av förbjudet lån utifrån de aktiebolagsrättsliga principerna och följer de tolkningar av begrepp som det finns stöd för i förarbetena. Det kan naturligtvis finnas fall där resonemangen i domstolarna innehåller delar som leder till att det kan uppfattas som en sammanblandning av den skattemässiga bedömningen av frågan och frågan om förbjudet lån, men jag har inte hittat något exempel på det där det är tydligt, utom möjligen i ett kammarrättsfall. När det gäller hänvisningen till syftet med reglerna om förbjudna lån visar domskälen hos HFD i RÅ 2004 ref. 114-116 att HFD är noga med att hänvisa både till skyddet för bolagets borgenärer och att förhindra skatteflykt, vilket inte har varit lika framträdande i äldre fall. Det kan däremot sägas att jag inte har hittat något fall från de allmänna domstolarna där hänvisningen till skatteflyktssyftet tas upp i domskälen. De mål som HD har att hantera och som rör frågan om ett förbjudet lån har i dessa fall haft en inriktning mot om en otillåten utdelning har skett eller om giltigheten av en borgensförbindelse eller av en pantsättning. Det är då naturligt att HD endast har hänvisat till borgenärsskyddsintresset vid diskussion om syftet med reglerna mot förbjudna lån. I de mål som HFD har prövat har frågan istället haft en närmare anknytning till en enskild persons fördelar med att få lånet, vilket har skapat ett konsumtionsutrymme, och därför har skatteflyktssyftet passerat bättre in i de fallen. När det gäller undantagen kan det konstateras att det är svårt att hitta bra rättsfall som rör koncernundantaget. Jag har inte hittat något som är bra. Det kan bero på att reglerna är så lätta att tillämpa eftersom koncernbegreppet inte vållar några frågetecken. Det finns rättsfall om undantag för kommersiella lån samt regeringsbeslut som belyser detta. Min slutsats av dem är att regeringen håller sig till förarbetena och hänvisar till dem och att det inte sker någon utvidgning av området för undantaget jämfört med vad förarbetena visar. Det framhålls att det

är det långivande bolagets intressen som avses och att det långivande bolagets verksamhet direkt eller indirekt ska främjas av transaktionen, t.ex. genom att få ökade inkomster.

5. Sammanfattning och slutsatser

I denna uppsats har jag behandlat frågan om förbjudna lån och särskilt ställt mig följande frågor. Vad var anledningen till att man införde låneförbudet? Kan man i praxis se att domstolarna hänvisar till de två olika skälen till att man införde reglerna? I vilka fall blir undantagen för kommersiella lån och lån mellan bolag i samma koncern tillämpliga? Vilka frågor diskuteras i praxis och kan man se att det finns någon skillnad mellan hur de allmänna domstolarna kontra de allmänna förvaltningsdomstolarna behandlar frågan om förbjudna lån?

Jag har funnit att det fanns två huvudsakliga skäl till varför låneförbudet infördes. Det ena var borgenärsskyddet och det andra var att förhindra skatteflykt i form av att skapa ett privat konsumtionsutrymme för aktieägare och personer i bolagsledningen. Det syfte som fick starkast betoning i lagen när den infördes 1973 och som har behållits är syftet att förhindra skatteflykt eller uppskjuten beskattning genom lån till aktieägare eller andra i bolagets ledning eller närstående till dessa. Syftet med de två undantagen som jag har studerat närmare, koncerninterna lån och kommersiella lån, var att underlätta affärsverksamhet och att mjuka upp förbudet för lån inom koncerner, vilket inte anses vara lån som träder borgenärsintressena förnär eller skapar ett otillåtet konsumtionsutrymme.

När det gäller vilka frågor som har behandlats i praxis är det viktigt att komma ihåg att det finns andra bestämmelser i ABL som också tar sikte på samma förfarande som ett förbjudet lån kan vara och det är reglerna om otillåten värdeöverföring. En transaktion kan omfattas av ett undantag från förbjudet lån enligt 21 kap. ABL men ändå vara otillåten på grund av reglerna om otillåten värdeöverföring i 17 kap. ABL, om gäldenären anses sakna betalningsförmåga.

Min analys av de färskaste rättsfallen som jag kunde hitta på området, både från de allmänna domstolarna och från de allmänna förvaltningsdomstolarna, är att det inte går att säga att hypotesen som finns i doktrinen att de allmänna förvaltningsdomstolarna gör en utvidgad eller friare bedömning av frågan om ett förbjudet lån föreligger eller inte jämfört med de allmänna domstolarna. Jag kan dock förstå att

det finns en risk för att den skatterättsliga bedömningen som görs efter det att det har konstaterats att ett lån är ett förbjudet lån, av misstag skulle kunna färga den första bedömningen. Det beror på att vid den bedömningen ska förhållanden vid lånets tillkomst på nytt undersökas. Det som jag tycker var positivt vid studier av praxis var att HFD i referaten 2004 både hade med borgenärsskyddet och att förhindra skatteflykt i sina domskäl. Det visar att det inte har skett någon glidning åt att endast hänga upp reglerna på skatteflyktssyftet. Det gör att bedömningen blir mer neutral anser jag. Slutligen kan sägas att jag tycker att det borde finnas fler domar från de högsta domstolarna som verkligen går in på frågan om ett förbjudet lån föreligger eller inte, eftersom det troligen skulle kunna lösa flera frågor avseende begreppen, såsom penninglån. Jag ser fram emot att följa HD:s nyligen meddelade prövningstillstånd och se om praxis kommer att utvecklas ytterligare.

Käll- och litteraturförteckning

Offentliga tryck

SOU 1971: 15 Förslag till aktiebolagslag m.m.

Prop. 1973:93 Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m.m.

Prop. 1975:103 Förslag till ny aktiebolagslag m.m.

Prop. 2004/05:85 Ny aktiebolagslag

Litteratur

Andersson, Jan. *Kapitalskyddet i aktiebolag En lärobok*, 6 uppl. Litteratur-Compagniet, Stockholm, 2010.

Andersson, Sten. Johansson, Svante. Skog, Rolf. *Aktiebolagslagen En kommentar, Del II*, Med supplement 8, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2013

Nerep Erik. Samuelsson, Per. *Aktiebolagslagen – en lagkommentar, Kapitel 11-22*, 2 upplagan, Thomson Reuters, Stockholm, 2009.

Sandgren, Claes. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, Norstedts Juridik AB, Stockholm, 2007

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 1980 s. 311

NJA 1995 s 418

NJA 1992 s. 717

NJA 1999 s. 426

Beslut den 17 november 2014 om prövningstillstånd i mål nr T 3935

Rättsfall från Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 2003 ref. 60

RÅ 2004 ref. 114

RÅ 2004 ref. 115

RÅ 2004 ref. 116

Rättsfall från Kammarrätt

Mål nr 4279-80-08, Kammarrätten i Göteborg, dom den 2 oktober 2009

Mål nr 1976-14, Kammarrätten i Göteborg, dom den 8 oktober 2014

Beslut från Justitiedepartementet

Ju2008/8789/L1

Ju2009/5329/L1